

פרק רביעי - אמונה בשעת משבר

מבוא:

* כאשר אדם נפגש בחייו במאורעות קשים, עולה השאלה: "כיצד הקב"ה מאפשר מציאות כזו?"

האם אפשר לשאול שאלות מהסוג הזה? האם ניתן להתמודד עם מציאות זו בדרך אמונית?

* אנו פוגשים מס' מקומות בתנ"ך, בהם יש התמודדויות אמוניות כאלו:

1. אברהם אבינו, אומר לקב"ה לפני הפיכת סדום ועמורה: "האף תספה צדיק עם רשע?", "השופט לא יעשה משפט?".

2. איוב מתמודד עם ייסוריו, ותגובתו: "גם את הטוב נקבל מאת האלוקים ואת הרע לא נקבל? בכל זאת לא חטא איוב בשפתי".

רואים במקרים אלו שניתן לשאול כדי לנסות להבין. אך מאידך, לא להגיע למצב של חירוף וגידוף חלילה, כלפי הקב"ה.

הרב ברקוביץ':

* אדם מאמין- רואה בכל דבר שקורה את יד ה'. ולכן אדם מאמין שנתקל במציאות שאינה צודקת לפי הבנתו-

ינסה לשאול ולברר, כיון שהוא מאמין שהקב"ה צדיק ומעשיו צודקים (כדוגמת אברהם אבינו).

* איוב שנתקל במציאות של עוול, ע"פ הבנתו- אינו מוכן לקבל את דברי רעיו שמנסים להצדיק את העוול.

דווקא בגלל אמונתו של איוב בקב"ה כאלוקים בעל צדק מוחלט, הוא מתעקש לנסות להבין את הצדק במציאות הקיימת.

* בשואת יהודי אירופה הנוראה, ניספו מיליוני יהודים שלא קיבלו התגלות ותשובה אלוקית, כמו שקיבל איוב.

היו מהם שהגיבו במרד ובכפירה, והיו מהם שהגיבו באמונה שלימה ונחושה.

* הדור שבא לאחר השואה האיומה, צריך לחיות בצילה, מתוך אמונה עמוקה בקב"ה, ולמצוא את הדרך שמציאות זו

לא תסתור את אמונתו.

מלבי"ם:

* עמי קדם האלילים האמינו במציאותם של שני אלים: אל טוב ואל רע.

הם היו פוחדים מהאל הרע שעושה דברים רעים בעולם, ואוהבים את האל הטוב שעושה טוב בעולם.

* ע"פ אמונתו ותורתו הקדושה: הקב"ה הוא אחד, וממנו יוצא רק טוב וחסד. אלא עפ"י מיעוט הבנתו נראה שיש גם רע,

אך מצד האמת המוחלטת- גם הוא טוב. מכיוון שלעיתים כחלק מתהליך של בניין מחודש צריך להרוס את המציאות

הקודמת, אך הרס זה הוא לצורך תיקון ובניין.

וכך מתוך הבנה שה' אחד- מבינים שגם הטוב וגם הרע מכוונים לטובה, וכולם באים מאת הקב"ה.

ריה"ל:

* כאשר אדם מתבונן בעולם הטבע, הוא יכול לראות את החכמה והצדק של הבורא.

ניתן לראות כיצד ברא הקב"ה בהתאמה לכל יצור את צרכיו הייחודיים: לטורפים- איברים המתאימים לכך, ולנטרפים- איברים המתאימים לכך [יכולת לברוח].

כאשר רואים את התמונה הכוללת – גם אם לא ניתן להבין את כל פרטיה – מבינים שהקב"ה יוצר הכל בצדק והכל מתוכנן ומחושב כראוי.

* אדם שמסגל לעצמו מבט אמוני כזה על המציאות- יגיע למדרגה שיאמר "גם זו לטובה", הצרות יקלו בעיניו וישמח בחייו.

אדם כזה יתנחם ואף ישמח, מתוך מחשבה שיש בייסוריו כפרה על חטאים שעשה, ומתוך מחשבה על השכר בעולם הבא.

כשם שאדם מצדיק את הדין בחייו הפרטיים, כך יעשה לגבי הייסורים הלאומיים והכלליים, ביחס לייסורי הגלות וכדו'. **רמב"ם:**

* קיימת השקפה מוטעית אצל ההמון, שמציאות הרע בעולם גדולה ממצאות הטוב בעולם.

השקפה זו מתבססת על אסונות מחלות וצרות, אשר קורים לבני האדם בעולם.

* סיבת הטעות של ההמון: הם מביטים רק על בני אדם ולא מביטים על עולם הטבע והעולם הרוחני במבט כולל.

כיוון שע"פ השקפה זו, האדם הוא במרכז, לכן כאשר קורה לאדם מאורע הפוך מרצונו ושאיפותיו- הוא חושב שהכל רע.

* המבט הנכון על המציאות: לראות את הבריאה כולה בשלמותה, ואת הסדר וההתאמה הקיימים בה.

ולהבין שהאדם הוא חלק קטן מתוך הבריאה כולה, ופחות בהרבה בערכו מהמלאכים הרוחניים.

מבט זה נותן לאדם פרופורציה נכונה לגבי צרותיו וקשייו, וקל לו יותר להתמודד עימם.

הרב סולובייצ'יק:

* מאז ומתמיד, ניסו גדולי הדורות בעם ישראל להבין מדוע יש מקום לרוע בעולם.

* ניתן להתייחס לשאלת הרע והסבל בעולם בשתי גישות:

1. גישת קיום "גורל". 2. גישת קיום "יעוד".

* גישת קיום "גורל":

האדם מתייחס לעצמו כאובייקט הקיים בעולם בעל כוחו, ונפעל מהמציאות שסביבו.

כאשר אדם כזה פוגש רע וסבל בעולם. קיימים שני שלבים לחוויה זו:

שלב 1: האדם חש בלבול גדול ומרגיש שהגורל מתעלל בו.

בשלב זה הוא אינו שואל ומנסה לחקור את סיבת הרע, אלא נושא את סבלו בשקט.

שלב 2: לאחר שלב הזעזוע הנפשי האדם מנסה למצוא הסבר שכלי לתופעת הרוע שאיתה נפגש.

נערך ע"י דורון יחיאלי, ישיבה תיכונית קרית-ארבע. להערות: doron.yhl@gmail.com

מתוך בירורו השכלי, הוא מנסה לחפות על הרע, ומשלה את עצמו שאין זה רע בכלל.

* האמונה היהודית שוללת גישה כזו, וסוברת כי הרע קיים בעולם ואין להתכחש לו.

אמנם, התורה מעידה על העולם שהוא טוב, אך זה נאמר מצד המבט האלוקי-המוחלט, ולא מצד המבט האנושי-החלקי.

משל: אדם מתבונן על שטיח ארוג ומיוחד, אך הוא מתבונן רק על צידו ולא על שטחו העליון.

באופן כזה, כמובן לא יוכל האדם לראות את יופיו המיוחד של השטיח.

נמשל: אדם מתבונן בעולם במבט שטחי וחלקי ולכן רואה את הרע. רק במבט אלוקי שלם ניתן לראות את כל הטוב בעולם.

* גישת קיום "יעוד":

עפ"י גישת קיום "יעוד" - לאדם יש יכולת שליטה על חייו, ורצון ובחירה חופשיים במהלך חייו.

הוא פעיל ולא סביל, הופך להיות "נהג קטר", ולא "עוד נוסע ברכבת". ב כך הוא פך האדם "גורל" ל"יעוד", והופך להיות שותף

של הקב"ה ב יצירה וב מעשה בראשית.

אדם כזה, מכיר ברוע הקיים בעולם, ואינו מתכחש אליו. הוא אינו תוהה על דרכי הקב"ה, אלא תוהה על דרכו שלו- מה

יעשה כעת, ו כיצד יתמודד נכון עם הסבל והרוע עימם נפגש ?

התשובה שמקבל האדם לשאלת הסבל היא: הייסורים- נועדו לרומם את האדם ולטהר אותו.

אסור לאדם להשאיר את הייסורים בחללו של עולם, ללא התעלות מוסרית, וללא התקדמות נפשית-רוחנית.

* כאשר הקב"ה משפיע שפע ברכה וטובה על האדם, עליו להכיר טובה לקב"ה, ולהשפיע בעצמו טובה לאחרים: בצדקה,

במעשי חסד, בתרומה לחברה בכל תחומי החיים, במהלך זה מבטא האדם את השתעבדותו לקב"ה, ואת הכרת הטוב

אליו.

* לעיתים, אדם שלא מבטא את קשר החיים שלו אל הקב"ה במעשי חסד ובנתינה חיובית, עלול להיפגש עם קשיים וייסורים

ועל ידם לטהר את עצמו, ולהתחבר לקב"ה בדרך זו.

* הרב קוק אומר: "...ההבדל בין ישראל לעמים...מתגלה ביותר בצד האמונה". כוונתו: קיים הבדל מהותי בין אמונת ישראל, לבין דתות העמים האחרים. לא ניתן להסיק מטעויות הקיימות בדתות העמים, לגבי אמונת ישראל.

* מתוך הבנת המגבלות האנושיות שהובאו לעיל, ניתן להסיק שאי אפשר להסתמך בסוגיית האמונה: אן על אף מדען - חכם ככל שיהיה- כיוון שגם הוא מוגבל לדעותיו המוקדמות ולנטייתו ורצונותיו האישיים. בן על דעת רוב הציבור, כיוון שהם ודאי לא התעמקו בסוגיית האמונה, אלא הולכים אחרי יצריהם הבהמיים הנמוכים.

בסוגיית האמונה, יש ללמוד רק מ"המושלים ביצרם", שהתגברו על יצריהם הנמוכים, והגיעו לבירור שכלי טהור ונכון.

רבי נחמן:

* אדם צריך להרחיק עצמו מעצבות, ולהיות בשמחה, וכאשר האדם מסתכל על עצמו ורואה שהוא מלא בחטאים ועוונות,

ויצר הרע מנסה להפילו בייאוש- צריך האדם לחפש בעצמו דברים טובים, ולשמוח בהם.

* ע"י כך שאדם מחפש ומוצא בעצמו דברים טובים- זוכה לצאת מכף חובה לכף זכות, ולשוב בתשובה שלימה.